KULTURSTYRELSEN

FREDNINGSVÆRDIER

TORVET 12, PRÆSTØ

VORDINGBORG KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	09.02.2011
Besigtiget af:	Mia Kroer Ræbild
Journalnummer:	2011-7.82.07/390-0001
Kommune:	Vordingborg Kommune
Adresse:	Torvet 12, 4720 Præstø
Betegnelse:	Torvet 12, Præstø
Fredningsår:	1982
Omfang:	*Forhus (1854) og sidehus (1856, forhøjet 1867)*

BYGNINGSBESKRIVELSE

Byhuset er beliggende for enden af husrækken på hjørnet af det brede Torv og det smalle Rådhusstræde, modsatte hjørne udgøres af Præstø Rådhus og arrestbygning.

Forhuset er en grundmuret bygning i en etage over en høj kælder og med heltag af røde vingetegl. Soklen er sorttjæret, muren er gulmalet med synlige lejefuger og hjørnet mod strædet er affaset. Den hvide profilerede tandsnitsgesims er trukket i puds og zinktagrenderne er båret af kunstfærdigt svungne rendejern. I tagfladen både mod gaden og gården sidder nyere ovenlysvinduer, mod gården tillige en pultkvist. I tagrygningen sidder en nyere skorsten i gule sten. Kældervinduerne er grønmalede, fladbuede småsprossede, sidehængte vinduer. Stueetagens vinduer er hvidmalede klassicistiske vinduer med en spinkel bliksålbænk. I det affasede hjørne er der en støbt kældernedgang til en tofløjet, grønmalet fyldingsdør. I det østligste fag er en tofløjet, fladbuet revleport, inddelt i felter. Gårdsiden er lig facaden, men lejefugen mangler, gesimsen er muret og den øverste del af soklen er gulkalket som muren. Porten er en grønmalet, tofløjet revleport med overvindue. Kælderdøren, med støbt nedgang foran, er en grønmalet revledør.

Sidehuset er en bygning i to etager med grundmur mod gaden og bindingsværk mod gården. Heltaget er af røde vingetegl med en teglhængt brandkam mod syd. I rygningen sidder en slank, muret skorsten i røde sten. Gadesiden har samme murbehandling som forhuset, den sorttjærede sokkel er dog betydeligt lavere og gesimsen er uden tandsnit. Vinduerne er sidehængte og hvidmalede. Mod syd er et tilmuret portfag, hvori der, asymmetrisk placeret, er en grønmalet, nyere fyldingsdør med siderude. Gårdsidens nederste etage er grundmuret mens øverste etage er af bindingsværk, der er malet brunt og tavlene er kalket gule. Under taget sidder en hvidmalet sugfjæl. Vinduerne er nyere, hvidmalede, sidehængte termovinduer.

Indvendigt har forhuset bevaret den oprindelige ruminddeling med en langsgående skillevæg og stuerne orienteret mod gaden. Mange rum har bevaret mange bygningsdetaljer. Tagetagen er udnyttet med overvejende nye overflader. I sidehuset er ruminddelingen nyere, men på første sal er trækon-struktionen fra de oprindelige skillevæge stadig bevaret. I stueetagen er bevaret rester af den gamle esse. Bygningerne anvendes som bolig.

BYGNINGSHISTORIE

Indtil 1844 hørte denne grund sammen med Torvet 14-16, men i 1844 frasolgtes den til smedesvend, siden smedemester Johan Larsen. Den ubebyggede grund stak lidt frem for de øvrige huse, men Johan Larsen fik afslag på at opføre et forhus på den fremskudte grund. Man ønskede, at Rådhuset skulle være den eneste bygning på Torvet, der havde en fremskudte placering. Tegningen til projektet af O.H. Pries findes i Landsarkivet, og viser et forhus meget lig det, der siden blev opført. Derfor tilskrives Pries at være bygmester for det forhus som Johan Larsen lod opføre. Sidehuset er tilføjet i 1856 i en etage og forhøjet inden 1867. Rådhusstræde 4-6 hørte tidligere sammen med nærværende gård, men udskiltes henholdsvis i 1925 og 1951 som selvstændige parceller.

KILDER

Gamle huse i Præstø, Fredningsstyrelsen og Præstø Kommune, 1979.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Forhusets miljømæssige værdi knytter sig til den prominente placering på hjørnet af Torvet, hvor det i samspil med byens rådhus, på det modsatte hjørne, danner en fornem indkørsel til det smalle Rådhusstræde. Sidehuset er tillige vigtigt for strædet, da det i samspil med den tillukkede arrestbygning, på den modsatte side af gaden, danner en sammenhængende husrække og indrammer indkørslen til Torvet. Forhuset indskriver sig i Torvets takt af byhuse, i en og to etager, og sammen med brostens- og pigstensbelægningen udgør i de et homogent og traditionelt bymiljø.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Bygningernes kulturhistoriske værdi knytter sig til deres oprindelige funktion som værksted og bolig for byens fine smed, der blandt andet smedede jernringe og hjulbolte. At det var smeden, der boede og arbejdede i bygningerne giver sig udvendigt til udtryk i de unikke lange og svungne rendejern, der er monteret på facaden under

gesimsen og i det håndsmedede gelænder med fine detaljer ved kældertrappen på hjørnet. Indgangen til smeden er fremhævet ved dørens markante placering på det affasede hjørne, der yderligere understreges af den hvide kontrastfarve til den sorte sokkel og den mørkegrønne, tofløjede dør. Forhusets port og det tilmurede portfag i sidebygningen vidner tillige om smedens behov for at kunne få køretøjer ind i gården til reparation. Indvendigt giver det sig til udtryk i sidehusets bevarede rester af den gamle esse og den store rumhøjde, der vidner om en funktionelt betinget indretning.

ARKITEKTONISK VÆRDI

Arkitektonisk fremtræder forhuset som et enkelt og elegant byhus, der udmærker sig ved sine fine detaljer. Den arkitektoniske værdi knytter sig til forhusets velproportionerede ydre med en vandret lagdeling af sokkel, facade og tegltag. Facaden udstråler ro ved inddelingen af portfaget mod øst og den enkle vinduestakt mod vest. Detaljerne med de unikke, svungne rendejern, de vandrette lejefuger og den profilerede tandsnitsgesims fremhæver bygningen arkitektonisk. I kontrast hertil står den mere enkle og knappe gavl. Overgangen formidles på elegant vis ved det delvist affasede hjørne, hvor detaljerne igen højner udtrykket. Det ses ved den hvidkalkede, rundede kappe over døren og måden hvorpå det håndsmedede gelænder er udformet og fastgjort.

Forhusets gennemgående portrum har arkitektonisk værdi på grund af dets volumen med en meget stor loftshøjde samt de to oprindelige porte, der er kontrastrige ved forskellen mellem den fine port mod gaden, revleporten er på ydersiden inddelt i felter og derved fremtræder tredelt, og den mere enkle revleport mod gården. Endvidere er der værdi ved portrummets oprindelige pigstensbelægning, der fortsætter ud i gårdrummet.

Sidehusets arkitektoniske værdi knytter sig til dets mere nedtonede arkitektur, der markerer en sekundær bygning med en anden oprindelig funktion end forhuset, hvilket det bevarede bindingsværk og sugfjælen på gårdsiden vidner om. Materialeholdningen, detaljerne og farveholdningen holder forhus og sidehus sammen, så de fremstår som en helhed.

Indvendigt knytter den arkitektoniske værdi sig til forhusets ældre rumstruktur, hvor alle rum er gennemgangsrum, placeret på hver side af den langsgående midterskillevæg. Stuerne er orienteret mod gaden, de sekundære rum vender mod gården og adgangen sker direkte fra portrummet ad en stejl ligeløbstrappe. Der er tillige arkitektonisk værdi ved de mange bevarede bygningsdetaljer så som gerichter, fyldingsdøre med messinggreb, høje fodpaneler, brystpaneler og plankegulve. Tillige med den buede væg i stuen ved

det affasede hjørne, hvilket det høje fodpanel understreger, samt den ældre materialeholdning.

BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til sidehusets volumen og forhusets velproportionerede facade med detaljer, herunder murværket med lejefuger, de unikke rendejern, det affasede hjørne med indgang til kælderen, de ældre klassicistiske vinduer og de oprindelige porte. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den ældre rumstruktur og de ældre bygningsdetaljer, herunder fyldingsdøre, gerichter, greb og paneler samt resterne af essen i sidehuset. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

ANBEFALINGER

Det anbefales:
- At skorstenen på forhuset får et mere traditionelt udseende.
- At ovenlysvinduerne fjernes.
- At glassene i kældervinduerne udskiftes med klart glas.
- At de sidehængte vinduer i sidehuset udskiftes med nogle, der i højere grad svarer til bygningens alder og øvrige arkitektoniske udtryk.
- At døren i det tilmurede portfag i sidehuset udskiftes med tofløjet revleport.
- At jerngitteret i portfaget fjernes.
- At den nyere dør i portrummet erstattes med en traditionelt udført yderdør.
- At de indvendige spindeltrapper fjernes og en anden trappe, der i højere grad svarer til bygningens alder og arkitektoniske udtryk etableres.